

เทศน์เช้า วันที่ ๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๖

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสนฺโต

ณ วัดป่าสันติพุทธาราม (วัดป่าเขาแดงใหญ่) ต.หนองกวาง อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

อ้าว! ตั้งใจฟังเทศน์นะ ฟังเทศน์ เทศน์นี้ เห็นไหม เวลาอยู่บ้านเราเบื่อหน่ายกันมาก เวลา คำสั่งคำสอนคำจี้คำไซ เราเบื่อหน่ายมาก เราถึงบอกว่าเรารู้แล้ว นี่เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระ สัมมาสัมพุทธเจ้าง่ายกว่านั้นอีกนะ ละชั่วทำดี ละชั่วทำดี เท่านั้นเอง ละชั่ว ทำคุณงามความดี แต่ทำ ไปแล้วถึงที่สุดแห่งทุกข์ นั้นเพราะอาศัยความดีไป แต่ถ้าอาศัยความชั่ว ชั่วมีแต่ลงอเวจี

ฉะนั้น ถ้าเราเป็นคนนะ เรามีศาสนาประจำใจ ถ้ามีศาสนาประจำใจนะ พระพุทธ พระ ธรรม พระสงฆ์เป็นแก้วสารพัดนึก ถ้าแก้วสารพัดนึกนะ คนที่ไม่มีศาสนาในหัวใจเลย เขาอยู่กัน ไปแบบประเพณีวัฒนธรรม ประเพณีเฉยๆ ลากกันไปตามประเพณี แต่หัวใจของเขาไม่สะดุดใจ ไม่คิดของเขาขึ้นมา แต่ถ้าเขามีศาสนาในหัวใจ เขาจะคิดของเขา เขาจะเห็นของเขานะ เขาจะเศร้า สร้อยกับชีวิตนี้ ชีวิตนี้จะมั่งมีศรีสุขขนาดไหน ทุกข์จนเจ็ญใจขนาดไหน ในสโมสรสันนิบาตทุก ดวงใจว่าแห้ว ทุกดวงใจว่าแห้ว เราจะมิมามากมีน้อยแค่ไหนนะ หัวใจเรามันก็เหงา มันเศร้า มันเหงา มันหงอยในหัวใจ มันเป็นธรรมชาติอย่างนั้น ใครจะปกปิดอย่างไรมันก็เรื่องการปกปิด มันเป็นไป ไม่ได้หรอก เพราะอะไร เพราะอวิชชาความไม่รู้ในหัวใจมันมากมายมหาศาล แต่เราคิดว่าเรารู้ใจ เราคิดว่าเรารู้ เราคิดว่าเป็นปัญญาชน เราบริหารจัดการชีวิตของเราได้

เราบริหารจัดการชีวิต บริหารจัดการชีวิตของเราได้ต่อเมื่อมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออกนี้ เท่านั้น เวลาขาดลมหายใจเข้าและลมหายใจออก ชีวิตนี้ จิตออกจากร่างนี้ไป ใครจะมาบริหารมัน ละ มันไปตามเวรตามกรรม เห็นไหม กรรมนี้จะขับไสมันไป ถ้ากรรมขับไสมันไป ถ้าใครมี ศาสนาประจำใจใจ ถ้ากรรมดีๆ นี่ละชั่วทำดี ศาสนาสอนที่นี้ ละชั่วทำดี ในพระไตรปิฎกทั้งหมด สอนถึงวิธีการประพฤติปฏิบัติทั้งหมด แต่ผลของมันๆ ผลของมันใครปฏิบัติถึงที่สุดแล้วคนนั้นรู้ เอง คนนั้นรู้เอง เห็นไหม

องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเวลาบอก ในพระไตรปิฎกเราเอาวิธีการมาเถียงกันนะ วิธีการในการประพฤติปฏิบัติ วิธีการต่างๆ ที่จะไปสู่เป้าหมาย เป้าหมายนะ แล้ววิธีการ เอาวิธีการ

นั่น ยึดวิธีการนั้นไว้ แล้วเป้าหมายไม่รู้ แต่ถ้าคนเขาปฏิบัติถึงเป้าหมายแล้ว วิธีการอย่างไรก็ได้ ขอให้เข้ามาเป้าหมายนั้น ถ้าเป้าหมายนั้นมันคืออะไรล่ะ

เป้าหมายนั้น เห็นไหม คุณิ เวลาความสงบของใจ ถ้าใจมันสงบเข้ามาได้ สงบขึ้นมาเพราะเหตุใด? สงบขึ้นมาเพราะคนมีสติปัญญา ถ้าคนไม่มีสติปัญญามันจะรักษาใจตัวเองได้ไหม ไม่มีสติปัญญา แม้แต่ชีวิตเรายังรักษาไว้ไม่ได้เลย แม้แต่ชีวิตของเราเองนะยังรักษาไว้ไม่ได้เลย

คุณิ เวลาโลกเขา เขามีการฉ้อฉล มีการคดโกงกัน นี่เราไม่มีสติปัญญา เราเป็นเหยื่อเขาทั้งนั้นเลย แต่ถ้าเรามีสติปัญญาล่ะ มีสติปัญญา เห็นไหม ถ้าเป็นทางโลกเขาว่าเห็นแก่ตัวๆ ถ้ามีศาสนาเป็นหลักเป็นใจเขาว่าเห็นแก่ตัว

ไม่ใช่เห็นแก่ตัว เห็นแก่ธรรม เห็นแก่ธรรมคือยึดสัจจะความจริงอันนี้ไว้ ยึดสัจจะความจริงอันนี้ไว้ นะ นี่ประสาทางโลกเราก็ออยู่กับโลกเขาไป เราประพฤติปฏิบัติตามเขาไป แต่เรามีจุดยืนของเรา เพราะเรา รู้ เราเห็นของเรา เห็นไหม

ถ้าทางโลกนะ ทางโลกเราแสวงหากัน หน้าที่การงานของเราเพื่อความมั่นคงของชีวิต เขาถือว่าคนมีคุณภาพไม่มีคุณภาพ เขาดูที่หน้าที่การงาน คนคนนั้นรับผิดชอบมากับรับผิดชอบน้อยแค่ไหน นั่นนะคุณภาพของคน ถ้าคุณภาพของคนมันมีขึ้นมา เพราะจิตใจมันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา มันก็มีจุดยืนของมันใช่ไหม ถ้ามีจุดยืนขึ้นมา จะทำอะไร เขามีสติปัญญาของเขา ถ้ามีสติปัญญาของเขา เขาจะย้อนกลับมาแล้ว สิ่งที่เขาแสวงหา มันพึงอาศัยได้จริงหรือเปล่า? สิ่งที่เราแสวงหา มันพึงอาศัยจริงไม่ได้ แต่มันเทียมหน้าเทียมตาสังคมเขา

ถ้าเทียมหน้าเทียมตาสังคมเขา แต่หัวใจของเราล่ะ เทียมหน้าเทียมตาสังคมไว้ แล้วเราจะกอดสังคมไว้ใช่ไหม จะให้สังคมเป็นใหญ่ใช่ไหม จะให้โลกเป็นใหญ่ใช่ไหม เราจะเป็นจี้ข้าเขาใช่ไหม โลกธรรม ๘ ธรรมะเก่าแก่ สรรเสริญนินทา ความสรรเสริญความเยินยอกันมันของเก่าแก่ แล้วเราไปห่วงอะไรล่ะ เขาจะติฉินนินทา ถ้าเราคืออยู่ ถ้าเขาว่าชั่ว มันก็คำพูดของเขา ถ้าเราชั่ว เขาบอกว่าดีขนาดไหนนะ เราก็ชั่วอยู่ในใจของเรานั้นแหละ คำพูดของคน นี่สรรเสริญนินทาทำให้คนดีหรือเลวไม่ได้หรอก แต่มันมีกำลังมากนะ เวลาลมปากของคนทำให้คนหวั่นไหวหมดเลย ลมปากของคนทำให้เราหวั่นไหวสั่นคลอนไปในหัวใจหมดเลย เพราะอะไร เพราะเราไม่มีจุดยืนไง เราไม่มีศาสนาประจำใจของเราไง

ถ้าเรามีศาสนาประจำใจของเรา เห็นไหม นี่ธรรมะเก่าแก่ โลกธรรม ๘ ของมันมีของมันอยู่
 อย่างนั้น ถ้าเรามีจุดยืนของเรา เขาว่านี่คนใจคับแคบๆ... ใจเห็นแก่ธรรม ใจเห็นแก่สัจจะความจริง
 ถ้าเห็นแก่สัจจะความจริง นี่เราจะย้อนกลับมาที่ใจเราแล้ว ถ้าย้อนกลับมาที่ใจเรา นี่ฟังธรรมๆ ฟัง
 เพื่อเหตุนี้ ตอกย้ำมันทุกวัน ตอกย้ำในหัวใจของเรา สิ่งที่ได้ยินได้ฟังทุกวัน แต่ฟังทุกวันแล้ว เวลา
 มันได้ยินได้ฟังใหม่ๆ มันก็สดชื่นของมัน เวลาออกไปแล้วมันก็เบลอของมัน มันก็เจือจางของมัน
 ไป นี่ตอกย้ำๆ ตอกย้ำขึ้นมาเพราะเรายังไม่ได้สัจจะความจริง ถ้าได้สัจจะความจริง ไม่ต้องตอกย้ำ
 บังคับตึง สันติภูฏิกโก มันสว่างโพลงในกลางหัวใจ ถ้าสว่างโพลงกลางหัวใจ มันยืนยงได้อยู่แล้ว
 ความมืดบอดที่ใจที่มันไม่รู้ไม่เห็นมันเป็นอย่างไรร

แต่ถ้ามันรู้เห็นขึ้นมา รู้เห็นขึ้นมาเพราะเหตุใด? รู้เห็นขึ้นมาเพราะมันมีสติมีปัญญาของมัน
 เห็นไหม แล้วมีอำนาจวาสนา มันมีธรรมในหัวใจใช่ไหม นี่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ สัจ
 ธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าทำแล้วก็เป็ผลของเรา ถ้าเราทำได้ของ
 เรานะ นี่ถ้าทำได้ขึ้นมา มันเป็จริงขึ้นมา แต่พอเป็จริงขึ้นมา เห็นไหม นี่เวลาธรรมเกิดๆ แล้วมัน
 จะเกิดความผูกพัน นี่ความผูกพัน

ถ้าเราชมเขาโคกินหญ้า มันเป็ไปไม่ได้ ชมเขาโคกินหญ้านะ โคมันหิวมันกระหาย มัน
 อยากกินของมันเอง มันจะกินของมัน ถ้าเราชมเขาโคกินหญ้า เราเคยได้หนหนึ่ง เราประสบ
 ความสำเร็จหนหนึ่ง เราจะมาช่องทางนี้ๆ นี่ชมเขาโคกินหญ้า จะให้มันเป็สัจธรรมขึ้นมา กิเลส
 มันหลอกมันหลอน กิเลสมันปลิ้นมันปล้อน นี่สิ่งที่เคยได้ๆ เพราะกิเลสมันเสียท่า กิเลสมันเสียท่า
 เพราะอะไร เพราะมีสติปัญญาของเรา เรายังรักษาจิตของเรา จิตของเราจะสงบขึ้นมาได้ พอสงบ
 ขึ้นมาได้ เราก็ได้รสของธรรม เห็นไหม

นี่บอกแหวกจอกแหวนๆ ใจ จอกแหวนที่มันแหวกออกไป มันเจอน้ำๆ พอแหวกไปแล้วจอก
 แหวนมันก็กลับมาปิดอย่างเดิม นี่ก็เหมือนกัน พอแหวกจอกแหวนไปเห็นน้ำใจ พอเห็นน้ำขึ้นมา นี่
 มันเสียท่า กิเลสมันเสียท่า บังคับตึง สันติภูฏิกโก จิตนี้ได้สัมผัสกับธรรม นี่สัมผัสกับธรรม จิตดวงนี้
 มีศาสนาประจำใจ มันมีบังคับตึงในหัวใจ มีสันติภูฏิกโกในหัวใจ มันยังมันคงของมัน เห็นไหม นี่
 กิเลสมันจะมาหลอกมาหลอน หลอกหลอนมันจะพลิกแพลงของมันไป กิเลสมันจะเอาจอกแหวน
 ใ้หนาขึ้น จอกแหวนใ้แน่นขึ้น ไม่มีหอรอก น้ำไม่มี น้ำไม่มี นี่มีแต่จอกมีแต่แหวนมาใ้เห็น ถ้าเรา
 มีสติปัญญามากขึ้น แหวกจอกแหวนเห็นน้ำๆ ก็ยืนยงสัจธรรมว่ามีจริงเท่านั้นแหละ จอกแหวนมัน
 เป็กิเลส จอกแหวนมันต้องทำลายของมัน แล้วทำลายของมันอย่างไรละ

เวลาครูบาอาจารย์ท่านปฏิบัติของท่านมานะ นี่มันยืนยันใจ ของเรา ถ้าเราไม่มีศาสนา ประจำใจ เราก็ไม่มีสิ่งใดเลย เราก็เชื่อแต่กิเลสมันหลอก เชื่อแต่ว่าทรัพย์สมบัตินี้เป็นของเรา เกียรติศักดิ์ ยศถาบรณาศักดิ์เป็นของเรา สรรพสิ่งเป็นของเรา... ไม่มีอะไรเป็นของเราหรอก นี่ไม่มีอะไรเป็นของเราเลย สมบัติผลัดกันชม มันเป็นเรื่องของสังคมเท่านั้นแหละ เรื่องของโลก ในเมื่อมนุษย์เป็นสัตว์สังคม อยู่ด้วยกันมันก็ต้องมีกติกาเป็นเรื่องธรรมดา ทีนี้เรื่องธรรมดามันก็มีคนปกครอง มีฝ่ายปกครอง มีผู้บริหาร มีผู้จัดการไป

เวลาธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกไว้เลย มนุษย์โง่กว่าสัตว์ คูสัตว์ นก มันมีปีก มันบินไปของมัน มันอยู่ตามธรรมชาติของมัน เพียงแต่มันเป็นสัตว์เดรัจฉาน คนก็ใช้เล่ห์ กลไปดักไปจับมันมา นี่ไง นกมันยังมีอิสรภาพของมัน โดยธรรมชาติ แต่มนุษย์ของเราต้องสร้าง กติกาขึ้นมา สร้างกฎหมายขึ้นมา นี่เขียนกฎหมายขึ้นมาผูกขาตัวเองกันไว้

ในเมื่อสัตว์มันอยู่ของมันตามธรรมชาติของมัน เห็นไหม ทีนี้สัตว์อยู่ตามธรรมชาติของมัน มนุษย์จะอยู่อย่างนั้นไม่ได้ นี่เวลากฎหมายเขียนมาก็รอนสิทธิกันเอง เพื่อจะให้สังคมร่มเย็นเป็น สุข สังคมอยู่ของเขาได้ นี่ไง มนุษย์โง่กว่าสัตว์ โง่กว่าสัตว์เพราะมนุษย์ไม่มีสติปัญญา ไม่เห็น สัจจะความจริง ไม่เห็นอิสรภาพของหัวใจ

ถ้าหัวใจมีอิสรภาพนะ คุณสิ เวลาพระบวชมา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอกพระ บวชมาแล้วเหมือนนกมีปีกและหาง เข้าขึ้นมาบินขบถบาดเลี้ยงชีพ ฉันทเสร็จแล้วเก็บบริขาร แล้วบิน ไป อยู่อิสรภาพ เห็นไหม นี่พระชุดงค์เรามีปีกกับหาง บินขบถมาฉันทแล้ว เก็บบริขารแล้ว นี่บิน ไป บินไปไม่คิดที่ติดทาง

เวลามันเกาะคอนนะ มันลงเกาะนี่มันวอลมาก เวลามันบินไป มันสลัดตัวมันขึ้นไปนะ มันถีบตัวขึ้นไป กิ่งไม้สั้นไปหมดเลย นี่ก็เหมือนกัน ชีวิตเวลาได้มา จูติลงสู่ครรภ์ สู้อุปปาติกะ นี้กำเนิด ๔ เวลามันจะตายนะ เวลามันจะพลัดพรากไปนะ มันสั้นไปหมดเลย เห็นไหม ไม่ให้ คิดใจ ถ้าเราไม่คิด เรามีสติปัญญาอย่างน้อยแค่ไหน ถ้ามีสติปัญญาอย่างน้อยแค่ไหน นี่เรื่องของ โลกๆ นะ แล้วเวลากายกับใจที่มันอยู่ด้วยกัน มันต้องสลัดทิ้งกันนะ ถึงเวลาแล้วชีวิตนี้มีการพลัด พรากเป็นที่สุด แต่มันจะพลัดพรากไป มันเป็นสัจจะ สัจจะ เห็นไหม มันเป็นความจริง ความจริง ต้องเป็นแบบนี้ ทีนี้เป็นแบบนี้ เราจะอยู่กับความจริงใจ เราจะอาศัยสิ่งใดละ

ถ้าเราเป็นมนุษย์ เราก็สร้างสมบุญญาธิการของเรา เราสร้างอำนาจวาสนาบารมีของเรา สิ่งใดที่ได้เสียสละไปแล้ว สิ่งนั้นจะเป็นเสบียงให้กับหัวใจดวงนี้ หัวใจดวงนี้เป็นผู้ที่เสียสละ เขาบอกทำบุญได้บุญที่ไหน ทำบุญได้บุญที่ไหน

นี่ใครเสียสละ จิตใจดวงนั้นรู้ จิตใจดวงนั้นเป็นผู้เสียสละเอง เราเป็นคนที่ยังเสียสละเอง แล้วเราต้องพลัดพรากจากชีวิตนี้ไป สิ่งที่ยังเสียสละนี้มันอยู่กับใจ เห็นไหม เเสบียงกรังนะ บุญมันเป็นแบบนี้ สิ่งที่เป็นทิพย์ มันจะไปกับใจดวงนั้น แต่ถ้าดีและชั่วมันก็ทำให้จิตนี้เวียนตายเวียนเกิด แต่ถ้าธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าล่ะ เรามีสติ มีปัญญาของเรา เห็นไหม

ในปัจจุบันนี้เรามีโอกาส เรายังหายใจเข้าและหายใจออกอยู่ ร่างกายเรายังแข็งแรงอยู่ เรายังมีโอกาสปฏิบัติอยู่ คนเรายังแข็งแรงอยู่ ยังออกกำลังกายได้ คนแก่คนเฒ่า คนจะเดินไม่ไหวแล้ว ให้ออกกำลังกายๆ เขาจะเดินก็เดินไม่ไหว จะออกกำลังกายที่ไหน จิตของเรา ถ้าเรายังมีลมหายใจเข้าและลมหายใจออกอยู่ เรายังมีการประพฤติปฏิบัติอยู่ เรามีอานาปานสติ เรามีสติปัญญาของเรา ถ้าเรารักษาของเรา เราประพฤติปฏิบัติของเรา จิตใจมันจะสงบเข้ามา มันจะไม่คั่นรนไปกับโลกในวัฏฏะ คั่นรนไปว่าจะไปเกิดที่ไหน จะไปตายที่ไหน มันคั่นรนไป

ปัจจุบันเราอยู่ที่นี้ จิตเดิมแท้มันอยู่กลางหัวอกนี้ ถ้ามันสงบเข้ามา มันก็สงบเข้ามาอยู่กลางหัวอกของเรา ถ้ามันสงบเข้ามากลางหัวอกของเรา เห็นไหม นี่พอจิตสงบแล้วฝึกหัดใช้ปัญญา ปัญญาเพื่ออะไร? ปัญญาเพื่อแยกแยะ ทำความสะอาดมันไง นี่อวิชชา ตัณหาความทะยานอยาก พญามารที่มันครอบงำหัวใจนี้ เราใช้ศีลธรรม ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในธรรมและวินัย ถ้าเราปฏิบัติขึ้นมา โอปนยโก เรียกร้องสัตว์ทั้งหลายมาดูธรรม มาดูความสงบร่มเย็นของใจของเรา มาดูธรรมโอสถที่มันเกิดขึ้น มาดูมรรคญาณที่มันเกิดขึ้นในหัวใจของเรา นี่ดูจักรกรรมจักรที่มันเคลื่อนไป มันจะมาแผดเผา แผดเผาอวิชชา แผดเผาความไม่รู้ในหัวใจของเรา นี่จักรมันเกิดอย่างไร

คนที่มีศาสนาในหัวใจ มันจะมีปัญญาของมันขึ้นมา แล้วพระไตรปิฎกก็คือพระไตรปิฎก ถ้ามันเกิดขึ้นกลางหัวใจแล้ว พระไตรปิฎกก็เข้ามาที่นี้ไง พระไตรปิฎกก็บอกวิธีการนี้ไง พระไตรปิฎกก็บอกความเป็นไปของจิตอย่างนี้ แล้วมันเกิดขึ้นกลางหัวใจ พระไตรปิฎกก็เป็นชื่อของมัน แต่ความจริงมันเกิดขึ้นเดี๋ยวนี้ ความจริงมันเป็นไป จักรมันเคลื่อนไปอย่างนี้ เห็นไหม นี่มันเข้ามาชำระล้าง นี่ไง บุญกุศลมันเป็นทิพย์ เวียนตายเวียนเกิด แต่ธรรมจักรเข้ามา นี่อริยสัจ

สัจจะความจริงขึ้นมา เข้ามาชำระล้าง นี่เรามีโอกาส เราทำของเราอย่างนี้ ถ้าทำของเราอย่างนี้ นี่คนเรามีศาสนา

อยู่บ้าน เวลาเขาสั่งเขาสอน เทศน์อย่างนั้นน่าเบื่อหน่าย แต่เวลาเรามาฟังครูบาอาจารย์ เทศน์ก็ธรรมจากใจของครูบาอาจารย์เรา พยายามส่งต่อมาให้ใจของเรา แต่ถ้าเราพยายามประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้ามันเป็นจริงขึ้นมา เห็นไหม นี่ของเรา นี่ของเรา ธรรมะส่วนบุคคล

ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นสาธารณะ ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อแม่ มารื้อสัตว์ชนสัตว์ ถ้าธรรมของเราเกิดขึ้นมาในใจของเราขึ้นมา สัจจะของเราเกิดขึ้นมา ถ้ามีเกิดขึ้นมาอย่างนี้ นี่ธรรมโสดๆ ถ้าไม่มียาจะรักษาโรคอย่างไร ถ้าไม่มีธรรมจักรขึ้นมา จะแก้กิเลสอย่างไร กิเลสในหัวใจ ใครเคยเห็นหน้ามัน นี่เวลาเกิดมา เกิดมาเป็น เรามาตั้งอยู่ที่เกิดมาจากไหน? เกิดมาจากพ่อจากแม่ แต่ธรรมบอกเกิดมาจากกรรมของเอ็งนั่นนะ เอ็งทำเวรกรรมมาถึงมาเกิดอย่างนี้ นี่ใครเห็นมันๆ

แต่เวลาปฏิบัติขึ้นมามันเห็นแจ่มแจ้งในใจใจ นี่จักขุญาณมันเกิด ญาณ อุทปาติ ปัญญา อุทปาติ วิชชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติฯ จักขุญาณมันเกิดกลางหัวใจ นี่ใจของธรรม ตาของใจมันเกิด จักขุมันเกิด มันรู้มันเห็นของมัน ถ้าไม่รู้ไม่เห็นของมัน มันชำระล้างกิเลสอย่างไร ถ้าไม่รู้ไม่เห็นแล้วมันรู้จักตัวมันเองได้อย่างไร ถ้ามันรู้ตัวมันเอง แล้วมันสำรอก มันคายออกมาจากใจของมันนี่ทำอย่างไร

นี่ไง ถ้าเรามีศาสนาประจำใจ เรามาทำบุญกุศลเพื่อเหตุนี้ ทำบุญกุศลเพื่ออะไร? ทำบุญกุศลขึ้นมาให้จิตใจมันเข้มแข็ง คำว่าเข้มแข็งนะ จิตใจเรามันเสียดสละ มันมีหลักมีเกณฑ์ขึ้นมา มันยืนโดยตัวของมันได้ คนอ่อนแอ แม้แต่ทรงตัวเองไว้ยังทรงตัวเองไม่ได้ จะไปช่วยเหลือใคร จะไปชักจูงใคร แต่ถ้าใครเข้มแข็ง มันเจือจานใครก็ได้ ดูแลใครก็ได้ จะชักนำใครก็ได้ จิตใจถ้ามันมีหลักมีเกณฑ์ ถ้ามันทำความสงบของใจเข้ามา มีปัญญาขึ้นมา ตัวมันเอง มันก็เข้าใจตัวมันเอง รู้หมด รู้แจ้งเห็นจริงในใจ แล้วทำไมจะช่วยเหลือใครไม่ได้ ทำไมจะชี้แนะใครไม่ได้

นี่ไง รั่มโพธิ์รั่มไทรของเราไง ครูบาอาจารย์ของเราท่านเป็นรั่มโพธิ์รั่มไทร เพราะท่านทำตัวของท่านเป็นรั่มโพธิ์รั่มไทร มันมีใบหนาให้ความร่มเย็น ให้ความอบอุ่น ให้ความเชื่อมั่น ให้เรามีอาหาร ลูกโพธิ์ลูกไทรมันเป็นอาหารของนก มันมีที่พึ่งที่อาศัยได้หมดเลย ถ้าเป็นครูบาอาจารย์ของเราที่เป็นธรรมนะ

เราเกิดมา เราเป็นชาวพุทธ ถ้าเรามีศาสนาประจำใจของเรา เราจะไม่ว่าแห้วเร่ร้อนไปกับโลกจนเกินไปนัก คนเราเกิดมาเป็นชาวพุทธเหมือนกัน ชาวพุทธที่ทะเลียบบ้าน เขาไม่มีศาสนาประจำใจของเขา เขาเร่ร้อนนะ ว่าแห้ว ทุกข์ร้อน ในสโมสรรสนินิบาท ทุกดวงใจว่าแห้ว ทุกดวงใจไม่เว้น ทุกดวงใจว่าแห้ว เรามีศาสนาประจำใจของเรา ไม่ให้จิตใจเราเร่ร้อน ไม่มีที่พึ่ง ว่าแห้วจนเกินไปนัก มีรัตนตรัย มีพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์เป็นที่พึ่ง แล้วประพฤติปฏิบัติขึ้นมา มันเป็นขึ้นมาจริงๆ ใจ เวลานางวิสาขาเป็นพระโสคาบัน เห็นใหม่ เป็นเพราะใจนางวิสาขาเป็นพระโสคาบัน ถ้าเป็นพระโสคาบันแล้ว นี่ไม่มีวิจิจจฉา ไม่มีสิลัพพตปรามาส เข้มแข็งมั่นคง แล้วประพฤติปฏิบัติต่อไป

จิตใจของเราละ เรามีโอกาส เราจะประพฤติปฏิบัติของเรา เราทำบุญกุศลเพื่อให้จิตใจเป็นสาธารณะ สาธารณะคือมันพึ่งเหตุผล มันยอมรับความเห็นต่างได้ ถ้าเรายอมรับความเห็นต่าง เห็นใหม่ แต่ความเห็นต่างนั้นของเขา ความเห็นต่างของกิเลสกับความเห็นต่างของธรรม ถ้าจิตใจของเรามีหลักมีเกณฑ์ เรายอมรับความเห็นต่างได้ เห็นใหม่ จิตใจเป็นสาธารณะ เราก็มีโอกาสประพฤติปฏิบัติ ถ้ามันตระหนี่ถี่เหนียว มันไม่ยอมรับความเห็นต่าง แล้วพอมีสิ่งใดกระทบ มันเจ็บซ้ำ มันเจ็บมันซ้ำ มันเจ็บปวดในใจ อยากจะให้คนมีความคิดเห็นเหมือนเราคนเดียว

ความคิดของเรา ทุกคนจะเหมือนเราให้หมด เพราะจิตใจมันตระหนี่ ถ้าจิตใจมันเป็นสาธารณะ มันยอมรับความเห็นต่าง มันรับรู้สิ่งนั้น แต่เวลาประพฤติปฏิบัติขึ้นมา ถ้าเป็นความจริงของเรา นี่เป็นความจริงของเรา ไม่ใช่ความเห็น เป็นความจริง เอวัง